

1789ko Iraultza, garaiko testuinguru historikoan

Salbador Ariztondo

Iraultzaren kausak eta gertakariak

LABROUSSEren ikerketen arabera, 1770ean hasitako krisialdi txikiak, 1788-1789.eko krisi ekonomiko handian iritsi ziren beren gailurrera. Salneurrien igoera nabarmenak (garia %150a, zekalea %160a), lehorte eta uzta txarren abaguneak, aurreko mendetako krisialdiak gainditu zituen demografia indartsuak eta garau gabeziaren garaiaren beren salmente liberalizatzen zuen politika fisiokratik bat egin zuten, bizitzaren kostea %88ra igo eta soldata erreala %25era jaits zitezten. Testuinguru horretan, (herri xehegoaren ogi kontsumoak famili errenten %80a suposatzen zuen, bestalde).

Egoera hura gainditzeko, nekazalgoak ardoaren superproduktoria joko zukeen, baina emaitzak okerrar izan ziren: ardoaren salneurriaren jaitsiera, eta lazeria nonahi, izan ziren ondorioak.

Frantziak krisi finantzari kronikoa ezagutu zuen, gainera, Estatu Batuetako (EE.BB.) Independentzi gerratearekin larriagotuko

zena. Hobsbawmen eritziz, guda hau Iraultzaren sorburu hurbila eta gizarte maila frantsesen atsekabearen biltzaile izan zen.

Industria eta merkataritza ere kinka larrian zeuden. Frantziako industria, ingelesa baino hogeit bat urte atzeratuago zeterren, eta garaiko politika ekonomikoak haren aurka jokatu zuen (tratatu Franko-Ingelesa, 1766), elkartruke librea bultzatuz; honek industriarik konpetitiboenari, ingelesari, lagundu zion, industria frantsesa hondatuz. 1787an, Frantziako merkatal balantzak 69 milioi liberatuko defizita ezagutu zuen.

Egoera larri honek Despotismo Ilustratuaren aurkako jokabide aristokratikoa, "philosophes" delakoek teorizatutako burgesiaren bultzada iraultzailea eta herri xehegoa langabezi, eskaletasun eta mausaritzara eramango zituen iraupen krisira bultzatu zituen.

Krisialdia gainditzeko ahalegin guztiek (Turgot, Necker, Calonne, Brienne) aristokraziaren aurkakotasunarekin topo egin zuten, zeren honen zerga-pribilegioak ukitzen bait zituzten haiek.

E. Schmitti jarraikiz, Iraultzaren aldiak honela bereiz litezke:

Aldi aurre-iraultzailea (1787-1788)

Nobleziak Estatu Nagusietarako (1789/5/1) deia egitea behartu zuen gobernu; burgesiak kontrolatzen zuen Hirugarren Estatuak, ordea, ordezkariatasun handiagoa eskatuko zukeen. "Cahiers de Doléances" delakoetan lurraldeetako biltzarrak Konstituzioaren eta zergak Estatu Nagusien eskuetan uztearen alde agertu ziren. Burgesiak, urrutiago joan nahirik, herri burujabetasuna, berdintasun soziala, jaurgio eskubideen kentzea eta merkatal askatasuna aldarrikatu zituen, eta Hirugarren Estatuak, bere kabuz, Biltzar edo Asamblada Naziol bihurtu (Pilota Jokoko Zinitza, 1789/6/20). Giro iraultzailea nonahi zabaldu zen, Biltzar Naziolak bere burua Konstituziogile bihurtzean, erregearen presio militarra gauzatu zen aurpegi eman behar izan zitzaion. Pariseko herriak, armadaren atal batekin, Bastillako gartzela hartu zuen (1789/7/14).

Iraultza burgesa: Askatasunaren iraultza (1789-1792)

Istiluak nekazal mundura zabaldu ziren, nekazariak jaurgio-ondareak eraso eta Beldur Handiaren aldiari eman zioten hasiera. Berehala onartu ziren lehenengo lege iraultzaileak: feudalismoaren

legezko abolizioaren onarpena (1789/8/4), hamarrenen ezabatzea eta 1789ko abuztuaren 26an Giza Eskubideen Aitorpenaren aldarrikapena. Urte berean, elizaren ondarearen nazionalizazioa eta Frantziaren lurralde antolaketa berria onartuak izan ziren. Aldi honetan boterean zegoen burgesia muturreko "sans-culottes" delakoan kentzea, apezgoaren konstituzio zibila) eta aristokraziaren (Chapelier legea, zeinetan eskubide gabeko hiritarrak Goardia Nazionaletik at gelditzea onartu bait zen) artean zibukatzen zen. Mugimendu iraultzailean joerak taldekatzen hasi ziren (klubak garapena), eta erregea eta bere familia, ihesaldi baten ondoren, atxilotuak izan ziren. 1971ko uztailaren 3ko Konstituzioaren bitartez, Monarkia Konstituzionala ezarri zuten iraultzaileek Frantzian.

Laster heldu zen atzerritarren erantzuna, Prusiak eta Austriak Pillnitz-eko Tratatuan (1791/8/27) Luis XVI.a erregearen alde parte hartzea onartu zuten. Beldur ziren Europako Monarkiak ideia iraultzaileak ez ote ziren beste herrietara ere zabalduko. Ireki berria zen Biltzar Legegileak (1791/10/1), bere barruan eritzi desberdinak egon arren, "Bohemia eta Hungariako erregeari" gerra deklaratu zion. Hasierako porrot militarrekin batera erregearen konspirazioa ezagutu zen; erregea kargutik kendu eta Biltzarrak Konbentzioa deitura eraman zuen. Bilakaera iraultzailea gero eta erradikalagoa azaldu zen: gizonezkoen sufragio unibertsala, aldarrikatu eta iraultzaren arma gisa Izua ezarri zuen. Valmy-ko guduan izandako garaipenaren ondoren, Frantziak izan zuen iniziatiba gudalekuetan, eta monarkia kendu ondoren (1792/9/21), Iraultzaren I. urteari eman zitzaion hasiera.

Iraultza Demokratikoa: Berdintasunaren Iraultza (1792-1794)

Konbentzioa hiru taldetan banatu zen: girondarrak salbuespen- neurrien aurkako eta askatasun ekonomikoaren aldeko burgesak; Mendia, berauen artean jakobindarrak, gobernu gogor baten aldekoak; hauek, publikoa pribatuaren aurrean defendatzen zuten burgesia txiki eta erdimailakoa eta herritar xeheak ziren, eta Landa, aurreko bien artean zibukatzen zen taldea.

1793ko urtarrilaren 21ean, Luis XVI.a erregea hil egin zuen Konbentzioak. Frantziak bere hedatzeari ekin zion Europan zehar (muga naturalen bila), iraultza ekumeniko honen aurrean Europako Estatuak bildu egin ziren. Frantzian giroa gatazka bizitan lehertu zen: alde batetik, Vendée-tar asaldatuak altxamendua men-

debaldean, eta muturrekoen nagusitasuna Pariseko kaleetan (*sans-culottes*).

Egoera honetan, jakobindarrek Konbentzioaren kontrola hartu eta erakunde horren eginkizunak talde-erakunde bitara bildu zituzten: Osasun Publikorako Komitea eta Seguritate Orokorreko Komitea. Berauen bidez Diktadura Demokratikoa ezarri zuten: 1793ko Konstituzioa. Baina talde moderatuak ez ziren geldirik egon (federalisten altxamenduak Lyon, Bordele, Britainia...), eta iraultzailerik sutsuenak ere istilurik sortu zuten. Izualdi bortitza ezarri zuen Osasun Publikorako Komiteak; bertatik Robespierre, Marat eta Saint Just-ek girondarrak, jakobindar moderatuak (Danton) zein muturreko iraultzailerik sutsuenak (Roux, Herbert) gilotinan hiltzea agindu zuten. Izualdiaren ondorioz, herri xegegoak jakobindarrei bere laguntasuna ukatu egien zien; une hori moderatuek boterea bereganatzeko probetxatu zuten (Konbentzio termidordarra: 1794/7/27). Buruzagi jakobindarrak gilotinara eraman zituzten.

Errepublikak burgesa: Berrezarpen burgesa (1794-1799)

Talde moderatuek beraien politika eta printzipioak ezarri zituzten aldi honetan: Konstituzio berria (1795/8/22), sufragio mugatua (zentsitaria) eta botere banaketa. Gobernua, botere betetazalea, bost kidek osatutako erakunde batetan ezarria izan zen: Direktorioa. Garai honetan izan zen ere istilu eta altxamendurik: muturreko taldeen aldetik "Berdinen Matxinada" (Babeuf buruzagi), eta erregezaleen asaldaketa. Biak izan ziren zapalduak, baina gobernua ahultzea lortu zuten. Ahulezia horrek erraztu zituen hurrengo pausoak; Brumarioaren 19ko (1799/11/19) kolpeaz, Napoleonek Bonaparte jenerala ezarri zuen goi-burgesiak, Kontsulatuaren garaiari hasiera emanez, lehenik eta Inperioa eraikiz gero. Frantziak, Napoleonen gidaritzapean eta burgesia kontserbadorearen bapespean eman zituen ondoko urteak (1799-1815).

Nazioarteko testuinguru iraultzailea

Iraultzaren barne-gertakari hauek, ordea, ez ziren zerbait isolatu eta bakarra. Izan ere, 1770-1825etako urteetan nazioartean testuinguru iraultzaile bat suma zitekeen. Ikus dezagun honetaz zerbait.

Garai iraultzaile hau Ipar Amerikako kolonia britaniarrek hasi zuten. Kolonietako gizarte-maila agintariak (burgesia eta plantazioetako lurjabeak) gatazka gogorren bizi ziren metropoliarekin: Koloniek, Frantziarekin izandako arma-garaipenetik ez zuten deus ere berenganatu; are gehiago, zerga presioa gehitu, merkatal monopolioa berrindatu eta kolonietako botere politikoetatik baztertu egin zituen metropoliak, eta jakina, ezinegona laster lehertu zen. Produktu ingelesei boikota izan zen lehen neurria, eta altxamendurako pausoak ematea hurrengoa. Lehenengo Kongresu Kontinentala (1774) eta 1775ean hasitako Independentzi Gerra ildo horretatik zihoazen. 1776an Virginiako Eskubide-Aitorpena sinatu zen, eta geroxeago Independentziarena. Botere banaketan, elkartruke librearen ekonomian eta amerikarren eskubide-berdintasunean oinarritu zen antolamendu politiko berria.

Iraultza honek, lehenengoa izanik, eragin zabala izan zuen. Independentzia amerikarraren gerratean Frantziak, Espainiak eta Probintzia Batuek (Holandak) hartu zuten parte; amerikarren alde joan ziren hauek, baina ez gerrate hartako ideiek kutsatu gabe.

Ingalaterran, Ipar Amerikako porrotaren ondoren, irlandarrak katolikoek eskubideak defendatuz eta Parlamentu ordezkari bat eskatuz altxatu ziren. Bestalde, talde ingeles aurrerakoiak sufragio unibertsala, bozketa sekretua... defendatu zituzten.

Probintzia Batuetan, Belgikan eta Liejako apezpiku-herrian gertaturiko aldaketak boteretik bideratu ziren; baina burgesiak eta talde herrikoiek agertutako erradikaltasunak, soldatu frantsesak iritsi arte atzeratu ziren (Holandako Errepublika batabiarra, 1795).

Suitzako bilakaera iraultzailea Frantziako baino goiztiarragoa izan arren, antzerako ezaugarriak izan zituen. Baztertutako burgesia, salneurrien igoera, J. C. Rousseau-ren eragina, burgesia eta talde herrikoien arteko elkarlana: dena metatu zen iraultza pizteko. Nahiz eta Suitzan ere iraultza bentzutua izan, 1798an frantses armada iritsi zenean, Errepublika Helbetiarra ezarria izan zen.

Halaber, Europako Ipar eta Ertialdean ere aldakuntzen aldeko ekintzak ezagutu ziren zenbait herrialdetan. Suedia, Polonia, Austria eta Hungarian, boterean zegoen Despotismo Ilustratuak hasierako bultzada eman arren, Holanda zein Belgikan gertatu zenaren arabera, aldakuntza sakonagoen gosea baino ez zuen sorterazi, eta Suedian ezik, non Konstituzioa eman ondoren aristokraziak ez bait zuen ahalmenik izan aldakuntzak ezabatzeke, beste lurraldeetako subiranoek indar militarra erabiliz oztopatu zituzten bilakaeira iraultzaileak.

Europako Hegoaldean eta herrialde balkandarretan Frantziako Iraultzaren eraginak nabariak izan ziren. Penintsula Italiarrean, Hegoaldean zein Iparraldean, tankera frantseseko klub, talde sekretu eta elkarrizketak zabaldu ziren. Mugimendu hauek laster izan ziren zapalduak, eta Ipar Europan gertatu zen bezala, Italian ere armada frantsesak gauzatu zuen lurralde honen frantseseta, errepublika berriak eraikiz. Balkanetan, aldiz, herri desberdinak (serbiarra, kroata, albaniarra, bulgariarra, greziarra) turkiarren menpean zeuden. Greziako ipazterrean, iraultza frantsesaren ideiak bereganatu eta merkatal burgesiak mugimendu iraultzaile eta abertzalea oratu zuen.

Espainia Europa barruan izan arren, errealitate berezia zen, eta berezitasun hori Hego eta Ertamerikan zituen koloniak ematen zioten. Espainiako bilakaera iraultzailea ulertzeko, derrigorrezkoa dugu Iraultza frantsesa aipatzea. Penintsula iberiarrean hasierako eragin iraultzaileak gizarte- bakanetan ikus zitezkeen (frantses- tuak), baina Independentzi Gerrateak eta izpazterreko merkatal burgesiak Erregimen Zaharraren iraupena zalantzan jartzea ekarri zuten. Cadizeko Konstituzioa (1812) horren ondorio izan zen, eta Fernando VII.aren berrezarpen absolutistak, bilakaera iraultzailea moztu arren, Hirurteko Liberalarekin (1820-1823) esperientzia iraultzailea berriz ere praktikan jarri zen.

Egoera aldakor honek zerikusi nabaria izan zuen Amerikako kolonia espainiarrek segitu zuten bidean. Korrupzioak, gobernue- zak, ingeles merkatal setioak burgesia eta lurjabe handien ezine- gona sustatu zuten. Kolonietako gizarte-maila nagusi hauek me- tropoliaren merkatal monopolioaren, kargu eta sarien politikaren aurka zeuden. Halaber, talde sozial iraultzaileak izango zirenek Ipar Amerikak independentziaren aldeko borrokan izan zuen arrakasta ezaguna zuten; bestalde, gehienek, mugimendu eta ideia europar iraultzaileak hartu zituzten, hemen heziak bait ziren. Mi- randa, Bolibar, San Martín, Artigas eta abar luze batek, iraultza europarren eraginez, iraultza eta abertzaletasuna bildu eta hainbat kolonia askatu zituzten. Krioloen neurria egokitutako sistemak eraiki ziren, Independentziaren ondoren. Indiarrak guztiz bazter- turik gelditu ziren antolamendu politiko berrian. Lehenago ere hauen altxamenduak bortxaz itoak izan ziren: Tupac Amaru-ren matxinada, adibidez, 1780an, krioloen eskuz zapaldua.

Frantziako Iraultzaren berezitasunak

M. Kossokek, Hobsbawm-en liburuan, iraultza modernoan konparaketarako ezartzen dituen erizpideak kontutan hartuz (kausak, xedeak, indar bultzagileak, botere eta hegemoniaren arazoak, talde herrikoiak papera, borrokarako metodo eta joerak, emaitzak eta ondorioak, toki historikoa eta berezitasunak eta garaiaren izaera), iraultza gehienetan ezaugarri guztiak ez direla agertzen frogatzen du. Horregatik, fenomeno iraultzaileak Iraultza Frantsesaren eredu hutsarekin alderatzeak, edo iraultza burges guztientzat baliokidea izan daitekeen ingeles eredu soilik erabiltzeak, edo nahiago bada iraultza ipar-amerikarra ispilu bakartzat hartzeak, horietako edozein iraultza modernoan historiaren ardatz bihurtuz, ez luke izango inolako zentzunik.

XVI eta XVII. mendeetako iraultza holandarra eta ingelesa, iraultza burges goiztiarren aroan sar ditzakegu; bata, holandarrek, erregimen konstituzionala eta askatasun burgesak ezarri zituen, burgesia, noblezia eta subiranoaren (statuder) hirukiaren babespean; besteak, ingelesak, monarkia absolutuaren ordez gobernu ordezkaria, ez-demokratikoa, kapitalismoaren haziak eta burgesiak aristokrazia lurjabearekin batera kontrolpetutako Parlamentua eskaini zituen, ingelesen arteko eskubide-berdintasunaren onarpena sistemaren zutabe bihurtuz (Locke, J. (1689): *Two Treatises on Government*).

EE.BB.etakoari buruz, argi dago honen ezaugarri enpirista. Eskubide-Aitorpenean beltzak, adibidez, ez dira aipatu ere egiten, sufragioa mugatua da (zentsitaria, hots, irabazi edo ondasunen arabera finkatua), eta, lehen aipatu dudanez, handikien nahi eta interesen gain eraikitako sistema da.

1789ko Iraultzaren ezaugarriak guztiz bereziak izan ziren. Urte honen inguruan, bost europarretatik ia bat frantsesa zen. Gode-choti jarraikiz, Ingalaterra ez zen Frantziaren populazioaren erdira heltzen. Estatu frantsesaren urteko errentak ia 500.000 milioi liberatara iristen ziren, "philosophes" delako gehienek frantsez idazten zuten eta frantsesa zen garaiko hizkuntzarik unibertsalena.

Gizartearen ikuspegitik, frantses burgesiak inongoak baino indar eta gurari handiagoa zuen boterea eskuratzeko; aristokraziak aldiz, bere pribilegioei eta botereari eutsi nahi zien, eta nekazalgoak pribilegio horiek ezabatu eta bizitza duina izan. Erregea, hasie-

ran erreformazale agertu bazen ere, beregan botere gehiago bildu nahiz, Iraultza bideratzen zihon neurrian gertakariak gainditu egin zuten.

Honela mamitu zen Iraultza Frantsesaren ezaugarriak berezietarikoak, burgesia eta nekazalgoaren koalizioa, erradikalismo iraultzailea (1792-1794). Horregatik ez da harritzekoa, ipar-amerikar eta ingeles iraultzaileek Frantziara migratu zutenean beren burua moderatutzat hartzea, maiz girondarrekin identifikatuz.

Iraultza moderno desberdinek, ipar-amerikarrak batipat, ukazinezko eragina izan zuten, baina Iraultza Frantsesaren ideiez eta armez zabaldutako iraultza bezala ekumeniko izatera ez ziren iritsi.

Soboulen eritziz bere klase-borrokaren izaera dramatikoagatik, Iraultza Frantsesa iraultza burgesetatik hots handikoena izan zen. Historilari honek jakobindarren lana gorensten du, zeren haien eskutan feudalismotik kapitalismorako iraganbidea iraultzaile izan bait zen. Gero bereiziko ziren ideiak, Diktadura jakobindarrak gauza bat bera bezala bideratu zituen: kontzientzi askatasuna, esklabutzaren abolizioa, gizonezkoen sufragio unibertsala, denentzako irakaskuntza publikoa unitarismoaren eta zentralismoaren ildotik nazioaren batasuna, eta banaezinak ziren askatasun politikoa eta berdintasun soziala.

Baina oztopoak handiak izan ziren, zutik irauten zuen aristokraziarengandik eta erradikalismoaren aurkako joera zuen goiburgesiarengandik sortuta. Biak elkartuko ziren, 1830. urtearen ondoren, sistema konstituzionala, burgesa eta kontserbadorea ezarri ahal izateko.

Iraultza Frantsesaren edukin batzuk XIX eta XX. mendeetako ideologia eta bilakaera iraultzaileetan sumatzen ditugu. Marx eta Engels-en "Manifestu Komunista"n, Errusiako 1905ekoan eta 1917ko Urriaren Babeuf-en planteamendu iraultzaileak, gizarte-mailen arteko koalizio iraultzaileak, aldi moderatu eta iraultzaileak, iraultzaren ekumenismoa ikus ditzakegu.

Iraganaren eta etorkizunaren argitan

Jakina denez, historiaren ikuspegia historia errearen eta bizi ditugun esperientzien eraginez aldatzen da. XX. mende honen

azken hamarkadan sartzeaz gaudela, bigarren mendeurren hau ospatzen, Iraultza Frantsesean biziki eztabaidatu zen berdintasunaren arazoaz zenbait gogoeta bururatzen zaizkit. Beharbada hiritarren berdintasuna eta nazioen arteko berdintasuna gaur egun dugun arazorik larrienetarikoa da. Iraultza Frantsesak eskubide berdintasunaren arazolari eman zizkion irtenbideengatik, leku berezia du historia garaikidean. Berdintasun teorikoa ala benetako berdintasuna? Iraultza Frantsesak hiru bide ireki zizkion etorkizunari Verginaud-en (1793/3/13) "gizaki sozialarentzat berdintasun bakarra eskubideena da" esanari, Lepeletier-ek (1793/8/20) "gozamenen desberdintasuna desagertarazi" beharra azpimarratuz erantzun zion. 1795ean Babeuf-ek, aldiz, "ondasunen eta lanen komunazgoa" eskatu zuen, azken finean "berdintasun osoa"ren bidea eskainiko zukeen muturreko egitasmoak bere eginez. Iraultza Frantsesak alternatiba horiekin mundu garaikidearen historiak jorratuko dituen hiru bidea irekirik utzi zituen.

E. Labrousse-ekin, II. urte iraultzaileari buruz, zera galde dezakegu: "aintzinen garaia" izan ote zen hura, ala utopia hitzak deskribatuko ote luke hobeto garai hartan gertatua? Dena den, Iraultza Frantsesa mundu Garaikideko nazioek ezagutu dituzten joera politikoa eta sozialen bidegurutzean aurkitu da. Frantziako Iraultzan garatu zen iraultza burges klasikoak, feudalismoaren ordezkari kapitalismoaren eta sistema liberal ordezkaria eraikitzen lagundu zuen. Frantziako Iraultzan gorpuztu zen nekazal eta Iraultza herrikoiak, ordea, muga burgesak gainditu eta ordena sozial berria eraikitzeko ahaleginak egin eta XIX eta XX. mendeetako iraultza aurrerakoi askoren sorrera eta edukinak azaltzen ditu.

GODECHOT, J. (1977): *Las Revoluciones (1770-1799)*. Barcelona.

HOBBSAWM, E. J. (1976): *Las Revoluciones burguesas*. Madrid.

LABROUSSE, E. (1980): *Fluctuaciones económicas e historia social*. Madrid.

LEFEVBRE, G. (1981): *1789: Revolución Francesa*. Barcelona.

SCHMITT, E. (1980): *Introducción a la Historia de la Revolución Francesa*. Madrid.

SOBOUL, A. (1975): *Compendio de la Historia de la Revolución Francesa*. Madrid.

— — (1983): *Comprender la Revolución Francesa*. Barcelona.

LA REVOLUCION DE 1789, EN SU CONTEXTO HISTORICO

LA RÉVOLUTION DE 1789, DANS SON CONTEXTE HISTORIQUE

El artículo comienza exponiendo las causas de los sucesos revolucionarios y la concatenación en que se desarrollaron. La crisis económica debida a múltiples causas, el malestar social derivado de la carestía reinante, la crisis de la Hacienda Real, la inadecuación de una sociedad estamental al reto de los tiempos, etc.: todo contribuyó a desencadenar la Revolución.

Los hechos se desmadejaron en sucesivos capítulos: a) La fase pre-revolucionaria, b) La revolución burguesa que luchaba por sus libertades políticas en busca de un cuadro institucional nuevo, c) La lucha por la revolución democrática que debería significar la revolución de la igualdad, d) El afianzamiento de la República burguesa.

Todo este proceso de acontecimientos revolucionarios es considerado, en el artículo, en el contexto revolucionario internacional que arranca desde los años precedentes y alcanza hasta las fechas de las independencias latinoamericanas (1770-1825). Europa y el Nuevo Mundo fueron los escenarios de estas alteraciones.

El autor cierra este capítulo introductorio con la descripción de las principales características de la Revolución francesa, siguiendo las observaciones de la historiografía moderna (Kossok, Godechot, Soboul). El trabajo termina con una breve reflexión a la luz del pasado y del futuro.

L'article débute par l'exposé des causes des événements révolutionnaires et l'enchaînement de leur déroulement. La crise économique due à de multiples causes, le malaise social provenant de la cherté de vie régnante, la crise des finances royales, une société inadaptée et anachronique divisée en ordres ont contribué à déclencher la Révolution.

Les faits sont relatés dans les chapitres suivants: a) la phase pré-révolutionnaire; b) la révolution bourgeoise qui lutte pour ses libertés politiques dans un cadre institutionnel nouveau; c) la lutte pour la révolution démocratique qui devrait signifier la révolution de l'égalité; d) la consolidation d'une République bourgeoise.

Tout ce processus d'événements révolutionnaires est respecté dans le contexte international qui découle des années précédentes et atteint les dates des indépendances latino-américaines (1770-1825). L'Europe et le Nouveau Monde ont été les scènes de ces troubles.

L'auteur termine ce chapitre d'introduction par la description des principales caractéristiques de la Révolution Française en suivant les observations de l'historiographie moderne (Kossok, Godechot, Soboul). Cet essai se termine par une brève réflexion à la lumière du passé et du futur.